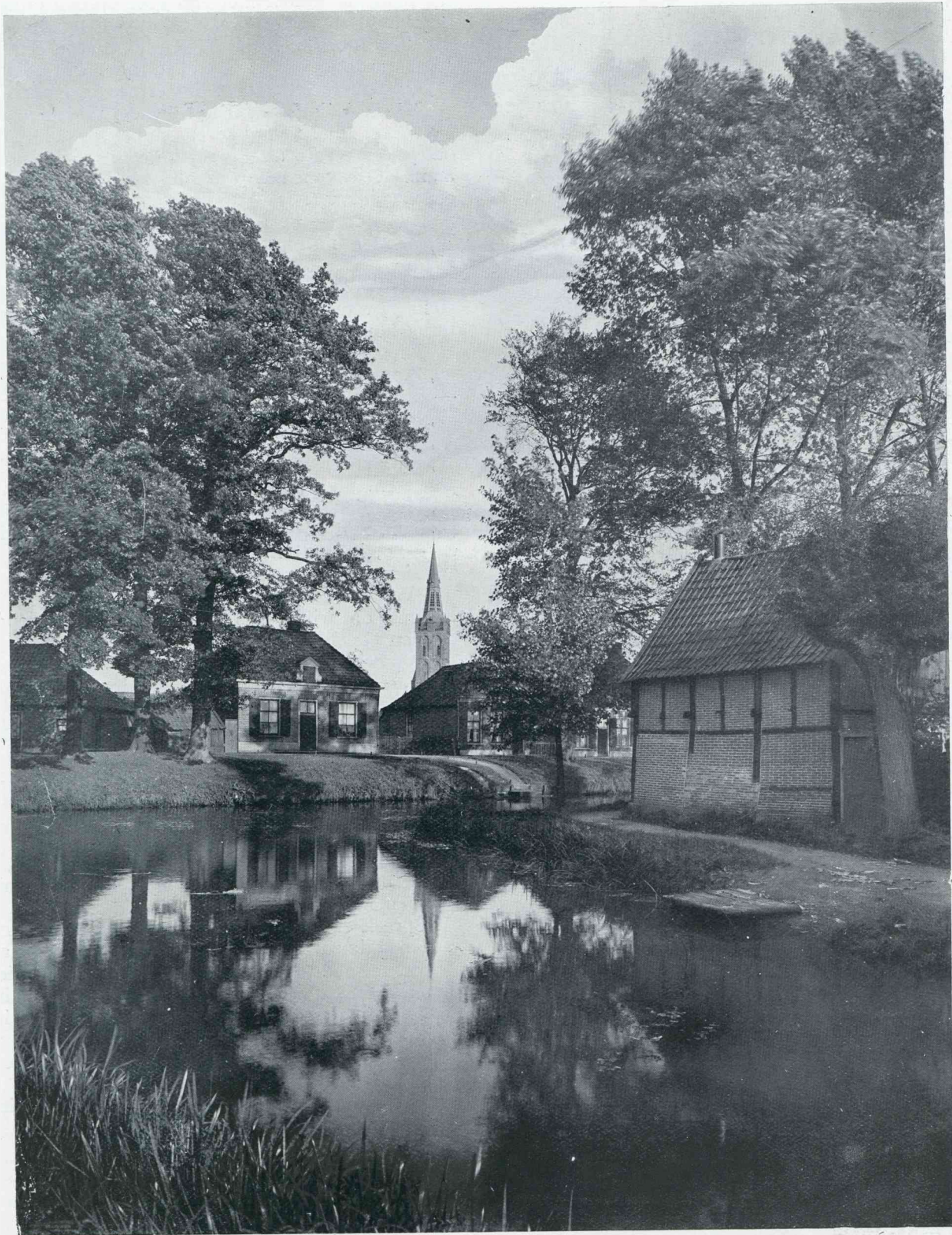

BUITEN

26^E JAARGANG N^O. 19

ZATERDAG 7 MEI 1932

BIJ LOCHEMS SINGELGRACHTJE

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE FAMILIE HOLT, DOOR SUZAN GLASPELL (22)	BLZ. 218
EEN TOSCAANSCH STAD IN DE LATERE MIDDEL- EEUWEN, DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI (16)	BLZ. 219
HADRAMAUT, HET VERGETEN LAND VAN WIEROOK, MYRRHE EN ALOË (III), (GEÏLL.), DOOR D. VAN DER MEULEN	BLZ. 220—223
ZUID-AFRIKAANSCH KAFFERTYPEN (BRAM, DE BE- HANGER), (GEÏLL.), DOOR PHITA KAMPFRAATH— MALIEPAARD	BLZ. 222—224
VROOMHEID (GEDICHT), DOOR ANNIE SCHMIDT-VOS	BLZ. 224
LOCHEM (GEÏLL.), DOOR G. P.	BLZ. 217, 225—228
EEN SIMPELE STEEN (GEÏLL.), DOOR SIBOLD S. SME- DING.	BLZ. 228
WENKEN VOOR TUINBEPLANTING (KLEURENHAR- MONIE), DOOR B.	BLZ. 228

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te
zenden naar **Rokin 74-76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te
gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

DE FAMILIE HOLT

22)

DOOR SUZAN GLASPELL

NEEN, doe dat niet. Wij zitten te praten. Wij heb-
ben het recht te praten, Lincoln heeft deze kwestie
van apart staan — van alles en iedereen — gesen-
timentaliseerd. De vreemdeling! Nonsens! Hij is
altijd bezig om iets dapper te dragen — dapper en welge-
moed. Laat die nonsens naar den duivel lopen. Dat is
niet de manier om poëzie te scheppen”.

„En toch schrijft hij poëzie”.

„Hij schrijft over een leegte heen”.

„O, neen. Je zoudt er niet zooveel waarde aan gehecht
hebben, als dat waar was”.

„Ik heb genoeg van schoonheid, waarnaar gesmacht wordt;
ik wil schoonheid, die werkelijkheid is”.

„Maar als dat zijn manier is om schoonheid te hebben?”

„Word nu niet zoo edelmoedig. Neem de feiten en zeg
mij eens, wat je van plan bent te doen”.

„Ik weet het niet. Ik dacht, dat jij misschien wat zoudt
weten”.

„Goed, ik weet wat en ik zal het je vertellen. Je moet
zeggen: „Kijk eens, Lincoln, als je een idioot wilt hebben,
dan moet je maar naar iemand anders uitzien”.

„Maar als hij dat zou doen?”

Hij hief de handen ten hemel. „Je kunt geen plan maken
voor een vrouw — met een vrouw!”

„Vrouwen zijn verdoemd, denk ik”.

„Zou mij niets verwonderen”, zeide hij kortaf.

„Ik zal je wat zeggen”, ging hij voort, „loop met mij
weg. Waarom zou dat geen goed idee zijn? Ik zou het leuk
vinden — geweldig en je kon dan zoo natuurlijk zijn, als je
wilde. Het zou Lincoln een positief verdriet veroorzaken
en dan behoefde hij niet zooveel moeite te doen om er een te
verzinnen”.

„De eenige moeilijkheid is”, zeide zij glimlachend, „dat
ik van Lincoln houd en niet van jou”.

„Dat is jammer”.

„Laten we nu niet flauw zijn”, zeide zij, „en laten we niet
zoo’n superieur air aannemen. Misschien is het gemakkelijker
voor ons, wij zijn gewone menschen; God heeft ons geen heilig
vuur geschonken”.

„Ik wil het ook niet hebben, als het iemand tot een dwaas
maakt”.

„Je bent, hoewel een intellectueel, toch een tamelijk ge-
woon mensch, is het niet? In een andere omgeving zou je
niet zooveel anders zijn dan bijvoorbeeld Hal Williams”.

„Ik snijd niet vaak op. Maar ik wil dit wel zeggen, dat
ik een eerlijk man ben. Min of meer eerlijk”, moest hij er
aan toevoegen, omdat hij eerlijk was.

„Dat is Hal ook”, zeide zij. „Hoewel hij geen eerlijkheid

gestudeerd heeft en het ook niet in de intellectuele wereld
heeft geïntroduceerd. De persoon, die mij zou kunnen helpen,
is Lincoln’s vader”.

„Maar, waarom is hij dan weggegaan en heeft hij je in den
steek gelaten?”

„Ik weet het niet”, zeide zij bedroefd. „Ik — ik was ver-
wonderd”.

„Lincoln’s vader komt mij voor veel van Lincoln te hebben.
Hij doet ook een heeleboel alsof”.

„Maar anders; het is anders. Hij moet het wel”, zeide zij.

„Eens bezocht ik een krankzinnigengesticht”, ging zij voort.

„Dat was een van de weinige gelegenheden, dat ik buiten mijn
normale kringetje kwam. Ik ging er heen met een jong dokter,
die mij eens een rilling wilde bezorgen, denk ik. Er was daar
een man, die aldoor met zijn voet op den grond stampde en
kermde. Een andere man deed dat na en een oppasser zei
tot dien tweeden man: „Kijk eens hier — Hij kan het niet
laten, maar jij wel en ik zou je raden dat te doen”.

„O, hemel! Wat heeft dat ermee te maken?” riep hij.

„Nu, ik geloof, dat Lincoln’s vader uit zijn leven weg moest.
Hij moest zijn leven opgeven om het leven te vinden. Je zegt,
dat je een eerlijk man bent; Lincoln’s vader is ook een eerlijk
man. Het is voor hem wezenlijk om te zijn, wat jij denkt dat
onwezenlijk is”.

„Blossom — de dwaas!” zeide hij.

„Ik moet nu naar Paul gaan kijken”, zeide zij, maar bleef
zitten.

„Och”, zeide zij ten slotte, „dit is allemaal veronder-
stelling, want zeer waarschijnlijk zal Lincoln heelemaal niet
terug komen”.

„Niet terug komen — bij jou?”

„Zonder twijfel moest hij een intellectuele vrouw hebben
— zooals Margot”.

„Iemand zou met haar niet kunnen leven”.

„Waarom niet?”

„Zij zou iemand niet laten slapen — door ideeën te pro-
poneeren. Slapen of wat dan ook”.

„Misschien is dat de manier. Zij heeft de ideeën en ik moet
Blossom zijn en wij behoeven niets van elkander te weten
en — o, ik weet het niet”, eindigde zij, met een pruilend
zwaaien van haar voet.

„Ik wou, dat ik morgenochtend niet weg behoefde te gaan.
Ik denk, dat wij, jij en ik, het misschien wel zouden oplossen,
tot een conclusie komen”.

„Wij hebben dat nog niet bereikt”, zeide zij. „Er zit meer
aan vast. Een beetje inzicht doet Lincoln onmogelijk schijnen
en hij is — hij is meer dan onmogelijk, anders zou hij niet
doen, wat hij doet”.

„Dat klinkt waar”, gaf hij toe. „Goede hemel, wat een be-
zoek heb ik gebracht! Wat een figuur heb ik geslagen!”

„En je zult dat figuur niet beschamen? Ik heb met je ge-
sproken en ik geloof, dat wij vrienden zijn, hoewel ik dat
niet van plan was. Het komt mij niet — niet gepast voor,
maar nu het zoo is, moet je mijn vriend zijn, niet waar?”

„Ik ben je vriend”, zeide hij, „en vertel mij maar, wat
ik doen moet”.

„Spreek er niet over, als je in New York terug bent”.

„Goed, ik zal dat niet doen, hoewel ik het graag doen zou”.

„En zeg niet aan Lincoln, dat ik — misschien meer ben,
dan hij denkt. Zie je”, ging zij snel voort, „het zou niets
goeds uitrichten. Hij zou denken, dat je mijn uiterlijk aardig
vond en verkeerd oordeelde. Als hij het niet voor zichzelf
uitvindt — als een ontdekking — dan zal hij het niet aanne-
men”.

„Ik vind het naar om weg te gaan”, zeide hij, terwijl hij
zijn gestadigen blik niet van haar afwendde, „je schijnt zoo
eenzaam en je bent zoo mooi en waar”.

„Als ik waar ben”, zeide zij, „dan zal alles goed terecht
komen. Dat moet wel, het moet”.

„Laat ons dat hopen”, zeide hij.

HOOFDSTUK XXV

„Ik mis mijnheer Parker werkelijk”, merkte de Mater op.

„Ja”, zeide Blossom.

„Hij had zooveel dingen om over te praten en hij praatte
zoo breedvoerig erover. Ik heb altijd van menschen gehouden,
die zoo vrij en eerlijk met iemand spreken”.

Daar zij hierin een critiek op Lincoln zag, hoewel het mis-
schien niets anders was dan een openhartige ontboezeming
onder den invloed van den openhartigen mijnheer Parker,

zeide Blossom: „Maar u bent ook niet iemand om vrijmoedig te praten”.

„Nee”, zuchtte mevrouw Holt, „en dat spijt mij, want ik geloof, dat het een gezond iets is. Maar in het begin”, ging zij voort, alsof het haar moeite kostte, nu zij trachtte te praten, „in het begin wist ik niet hoe. Ik wist zelfs niet, wat ik voelde en ik had geen woorden voor mijn onzekerheden. En dan, nadat Ambrose mij verlaten had”, zeide zij op meer zekeren toon, „had ik een idee, dat, hoe minder ik zei, hoe beter het was”.

„Ja”, zei Blossom, „dat zou men zoo denken. Ja”, verbeterde zij, met een lach, „dat denkt men dan”.

„Maar misschien is het meer waardigheid dan genot. In elk geval, sedert mijnheer Parker hier geweest is, heb ik een idee, wat een prettig leven je zou kunnen hebben, met menschen, die eenvoudig met elkander spreken en zoo goed mogelijk zeggen, wat zij meenen”.

Er was nooit dat soort leven in dit huis geweest. Blijkbaar had de Mater dat gemist.

Mijnheer Parker zond hun een kist boeken; boeken voor de jongens, voor de Mater en voor haar. Hij zond haar „Een eigen Kamer” van Virginia Woolf en „Emily Dickinson” van Genevieve Taggard.

En hij schreef: Ik had een opgewonden tijd en ik denk aan weinig andere dingen. Mijn grootvader placht te zeggen: „Blijf op je stuk staan”. Ik weet niet of jij er ook zoo over denkt, er zit wat in. Als Lincoln naar New York komt, kom dan eens mee. Of, als je niet met Lincoln wilt komen, kom dan alleen en dan zullen wij het een en ander arrangeeren. Wij zullen dan naar een theater gaan en films zien en met de veerboot varen.

Ik kreeg van morgen een brief van een onzer uitgevers, die schreef, dat Lincoln in New York was. Ik vertrek vanmiddag met den trein naar New York, en als je Lincoln wilt bereiken, dan kun je dit via mij doen. Maar waarom zou je hem die moeite niet laten doen?

Ik zal hem zeggen, dat hij een gelukkig man is en het zou mij spijten als je er boos om zoudt zijn. Het zal eens lag voor hem zijn, maar dat is, wat hij nodig heeft. En, à propos, ik vergat erover te spreken, laat mij alsjeblieft weten, wanneer je iets over Ambrose Holt verneemt. Dat type interesseert mij. Ik mag zijn vrouw ook wel. Ik zou graag willen weten, wat zij zou geworden zijn, als haar leven anders geweest was.

(Wordt vervolgd)

EEN TOSCAANSCH E STAD IN DE LATERE MIDDELEEUWEN

16) DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI

DE handelwijze der Uberti heeft bij het Florentijnsche volk zulk een haat gewekt, dat toen de Guelfen in later tijd weer aan het bewind kwamen, de raad der republiek besloot, in de kerkelijke litaniën een bede te voegen tot God, dat Hij dit misdadig geslacht zou uitroeien. Voor Siena en het overige Italië had de overwinning bij Montaperti niet de gevolgen die men zou verwachten. De nationale gedachte was overal op het schiereiland gewekt en men kon de Duitsche heerschappij niet langer dulden. Bovendien streden de Pausen met alle mogelijke middelen tegen de dynastie der Hohenstaufen, waarin zij hun grootsten tegenstander op Italiaanschen bodem zagen. Urbanus IV, van geboorte een Franschman, was de eerste die steun zocht bij de Anjous, ten einde door deze hulp het vaderland definitief vrij te maken van den invloed der Duitschers. De dood van den nog jongen Manfred deed onverwacht de macht der Ghibellijnen wankelen, ofschoon Siena nog trouw bleef aan haar verleden en het keizerrijk. De vrees voor de wraak der Guelfen verontrustte echter de Sieneezen en Pisanen, vooral toen de Ghibellijnen de nederlaag leden in den slag bij Benevento en Karel van Anjou steeds grooter voordeelen behaalde in Noord-Italië. Beide steden wendden zich toen tot den jongen Konrادي, opdat hij de zaak der Ghibellijnen zou komen redden. Aangezien de koning geen fondsen had voor een veldtocht in Italië, zonden de Sieneezen met de Pisanen hem hiervoor duizend florijnen en buitendien verbonden zij zich om op eigen kosten een afdeeling van twee honderd ruiters te onderhouden. Toen Konrادي Lombardije was binnengetrokken, werd hij te Pavia in naam van Siena door gezanten begroet. Den zevenden April 1268 bereikte hij Pisa, waar hij met groote

geestdrift werd ontvangen en Siena wilde haar bondgenote in dit opzicht nog voorbijstreven. De Signoria kocht voor meer dan 485 lire vier stukken witte stof, „zendado” genaamd, voor twee vaandels, welke zouden wapperen op den Carroccio en op het baldakijn, dat den persoon „serenissimi domini regis Conradi” zou beschaduwden. Bij den beroemden goudsmid Tura werden besteld twee keizerlijke adelaars, die vier en twintig lire kostten, daarenboven werden nog vijftig lire besteed voor andere uitgaven, verbonden aan de ontvangst van den vorst. Op den dag van den intocht had een talrijk publiek de straten gevuld en daar Conrادي zijn gemalin had meegebracht, gingen de aanzienlijke vrouwen van Siena, in kostbare gewaden, den keizer tegemoet. Opdat de menigte haar geduld niet zou verliezen en rustig zou blijven wachten, had men wijn rondgedeeld, die voor zes soldi in het magazijn van Buonsignori Maffei was gekocht. Ondanks de geweldige geestdrift, waarmede men het koninklijk paar inhaalde, werd de stad reeds vervuld van bange gevoelens, want twee dagen voor den intocht was een gedeelte van de kathedraal door brand beschadigd en de zwarte, nog rookende balken schenen het voortteeken te zijn van een groote ramp. En werkelijk, vier en vijftig dagen daarna speelde het laatste bedrijf van de tragedie der Hohenstaufen zich af op de velden van Salentini, in den slag, ten onrechte genaamd de slag bij Tagliacozzo. Konrادي liet het leven op de Piazza del Mercato te Napels. Provenzano Salvani wilde nog met alle middelen de Ghibellijnsche gedachte in Toscane handhaven, hij stelde zich aan het hoofd van de Sieneesche milizia en het handjevol Duitschers en poogde weerstand te bieden aan den drang van het met de Franschen verbonden leger. Maar het geluk had Siena den rug toegekeerd. In Juni 1269 sneuvelde Provenzano in den slag van Colle di Valdelsa; in hem verloor de republiek een van haar grootste zonen en de Ghibellijnen hun taaisten voorvechter in Toscane. Messer Carolino Tolomei, een verbitterd vijand van Provenzano, vond zijn lijk op het slagveld en dol van wraaklust, hieuw hij den gesneuvelde het hoofd af, stak het op een speer en liet het in triomf door de straten van Siena dragen. Doch het volk was over deze barbaarschheid niet te spreken, zelfs de Guelfen morden en ten einde den slechten indruk uit te wischen, door de satanische handelwijze van Messer Carolino gewekt, werd het stoffelijk overschot van Provenzano op waardige wijze in de Franciscanerkerk begraven. Zoo dra echter de ontstemming geluwd was en de Guelfen zich in de stad meester voelden, werd besloten het geslacht Salvani met wortel en tak uit te roeien. De Consiglio generale besloot hun paleizen, huizen en torens met den grond gelijk te doen maken. Messer Deo dei Tolomei werd uitgekozen om dit verwoestingswerk te leiden en met zulk een ijver kweet hij zich van zijn taak, dat bij het slechten der muren van Provenzano's paleis de naburige San Cristofano-kerk beschadigd werd. Aldus namen de Guelfen wraak over het onrecht dat zij in 1267 hadden ondervonden, toen op bevel van Provenzano de paleizen der beroemdste Guelfengeslachten verwoest werden. — Thans wilde men zoowaar den naam van Provenzano uit het geschiedboek van Siena wischen, doch het zou anders geschieden. Naast de huizen der Provenzani en Salvani bevond zich een poort, de Porta Provenzana genaamd en dit gansche stadskwartier bleef bij het volk nog steeds den naam dragen van Contrada di Provenzano. Op de puinhoopen der gebouwen van de Provenzani verreezen na verloop van tijd de magazijnen der Piccolomini, alsook herbergen van het minst allooi, door muilezeldrijvers bezocht. Dit werd de beruchtste wijk van Siena. In de aangrenzende straten moest men de vensters sluiten, die er op uitzagen, om van de schanddaden, welke er bedreven werden, niets te zien of te hooren en wanneer er in de stad iets kwaads geschiedde of een misdaad gepleegd werd, dan zei men, dat het wel in de Provenzano zou gebeurd zijn. Doch ten laatste verrees in de XVIIe eeuw op deze plaats des verderfs, als om al de herinneringen aan misdaden uit te wischen, een klein kerkje, met een Madonna, welke spoedig algemeen werd vereerd. De geloovigen in Siena en uit de geheele omgeving gingen daarheen en het geloof in de Madonna van Provenzano schoot zoo diep wortel in de harten der Sieneezen, dat zij de aloude Madonna van de kathedraal bijna vergaten. Zodoende bleef de naam Provenzano eeuwenlang voortleven en — eerst tot vergetelheid gedoemd en onteerd — werd hij wederom met eere genoemd.

(Wordt vervolgd)

Foto D. van der Meulen

PALEIS VAN DEN SULTAN VAN SEIWOEN, DE GROOTSTE EN MOOISTE STAD VAN EIGENLIJK HADRAMAUT

HADRAMAUT, HET VERGETEN LAND VAN WIEROOK, MYRRHE EN ALOË

DOOR D. VAN DER MEULEN

AUTO'S zijn met veel moeite en kosten, gedemonteerd, op den rug van de sterkste kameelen van de kust rechtstreeks naar Teriem vervoerd. De daar wonende rijke en vooruitstrevende Sajjid Aboe Bakr el-Kaaf ziet in de auto een machtig hulpmiddel bij de pacificatie van zijn land. Met eigen fondsen is hij daarom bezig een autoweg aan te leggen van Teriem naar de Zuidkust, en hij heeft ook den eersten auto-bergweg in Hadramaut laten bouwen. Bij het naderen van Teriem hebben wij dat gloriestuk van Hadrami-ingenieurskunst moeten probeeren; we hebben ons voorgenomen die proef nooit te herhalen. De wegbouwers weten vooralsnog beter wat hun merkwaardige bergkameelen kunnen, dan wat met een auto gewaagd mag worden. ☼ In een wel onverwacht-modern voertuig dus verlaten we in den gloeienden namiddag Horeida om het woestijnportaal dat toegang geeft tot de Hadramaut-vallei, door te trekken. De auto is volgepropt en rijdt, na de nieuwsgierige belangstelling te Horeida, de doodsche stilte van de verzengende woestijn binnen. De droge, heete wind bijt in gezicht en handen, zooals een scherpe vrieswind doet in noordelijke winters. De luchtlaag boven de woestijn trilt, en misvormt de contouren der rotswanden van de steeds breder wordende wadi. — Daar waar Wadi 'Arnd uitmondt in Wadi'l-Kasr wijken de rotswanden zóó ver terug, dat we weldra het gevoel hebben van te deinen in een eenzaam bootje op een groote zandzee. Allen staren ingespannen naar de slechts af en toe door de mist van hitte en stof heen schijnende rotskapen, waarnaar onze chauffeur zijn richting moet uitzetten. We weten, dat het nu de tijd van zandstormen is, daarom zijn ieders zintuigen in actie om mee te helpen de juiste richting te behouden. Lange, dunne zandkolommen rijzen vóór ons ten hemel. Hun hooge top wordt uiteengerafeld door den wind, en met groote snelheid jagen steeds meer van die geel-bruine zuilen door de vlakke. Weldra zijn wij ook door zoo'n zandzuil gepakt. De gloeiende wind giert uit alle richtingen, we zien elkaar

III. HET EIGENLIJKE HADRAMAUT

nauwelijks meer zitten, met een doek omwikkelen we onze gezichten, voorover gebogen wordt met ingehouden adem zwijgend afgewacht. Als het stofgordijn doorzichtiger wordt, komen de hoofden met een langen zucht uit de doeken te voorschijn, we speuren naar den wazigen omtrek van een rotskaap, en 'Bin Marta' zet zijn auto weer in beweging. Nu eens moeten we uitstappen en duwen, dan weer klemmen we ons vast aan den auto-rand of de kap-ribben, daar het onbegaanbaar terrein zoo snel mogelijk genomen wordt om vastrijden in het zand te voorkomen. ☼ Plotseling doemt uit de zandmist een hooge, onwezenlijke, lichtgrijze burcht op. Midden in de zandzee liggen hier de Dijaar Aal Boeqrie, drie goedgebouwde, hooge burchten, waarin een hardnekkige vechtersbaas zich al jarenlang verschanst tegen zijn hem omringende vijanden. We verlangen zéér naar een oogenblik verpoozing van den zandstorm en naar een slok heete bittere koffie. 'Bin Marta' laat dus zijn sirene gillen door de roerlooze stilte. Dadelijk komen zwarte koppen boven de dak-kanteelen te voorschijn. Stom-verbaasd staren ze op ons neer. Uit de auto wordt geroepen dat we den burchtheer een bezoek willen brengen. „Rijdt dan om naar den anderen kant, deze poort ligt onder vijandelijk vuur en kan niet gebruikt worden”. Het ons omgevende stofgordijn beschouwen we niet meer met zooveel tegenzin, nu we omrijden naar de veilige poort. Het bezoek aan de Dijaar Aal Boeqrie is kort maar intensief. Staande tegenover den burcht-commandant in de groote madjlis (zaal), welke zich vult met soldaten die hun geweren en patroongordels hangen aan houten pinnen langs den wand, gaan mijn blikken langs al dit oorlogstuig. De vecht-generaal begrijpt mijn gedachten en zegt: „Oorlog is mannenwerk!” We zien elkaar recht in de oogen, en ik ontken kortaf. „Waarom dan niet?” „Door den oorlog zijt ge gevangen in uw eigen trotschen burcht, is de laatste palm in uw tuinen sinds lang verdroogd, en staat de woestijn aan uw drempel!” De soldaten volgen met aandacht het woorden-

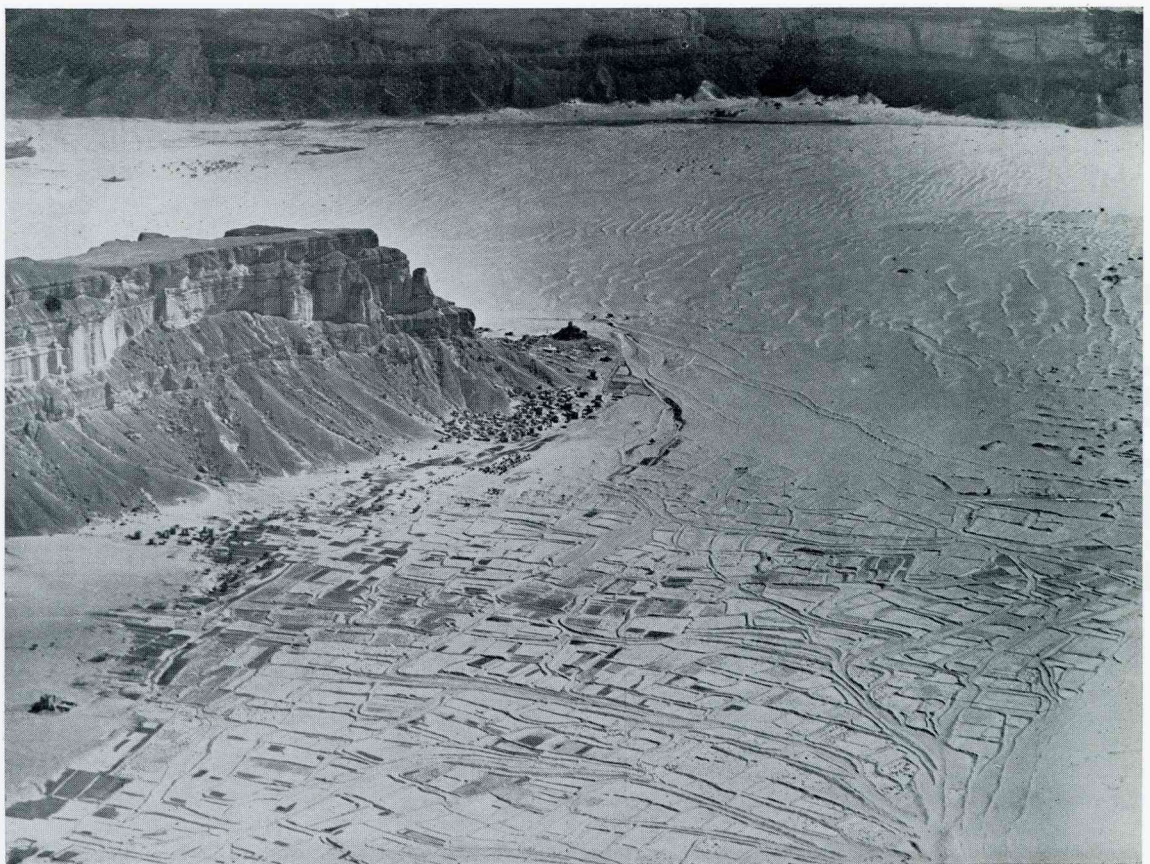

Foto D. van der Meulen

DE „SKYLINE” DER STAD SJIBAAM IN HADRAMAUT

steekspel dat nu volgt. — Op de terugreis zien we elkaar terug, en daar verlangen we nu al beiden naar. De dringende uitnoodiging om te blijven en nu het gesprek voort te zetten, slaan we af. Hoe zouden we kunnen talmen in het portaal van Hadramaut! ☼ Den nacht brengen we door in het stadje Heinin in het gastvrije huis van ‚Bin Marta’, den rijken Soerabajaan. De oude geografen noemen reeds Heinin als een stad aan den wierookweg. Het is nu slechts de schim van wat het eens was. De zandzee is aangegolfd, de palmentuinen zijn er in omgekomen, het plaatsje is nu grootendeels een ruïne geworden. Het ligt daar als een door stormen geteisterd dorp aan een barre zeekust. ☼ Den volgenden dag brengt ‚Bin Marta’ ons in zijn auto de Hadramaut-vallei binnen. Lang dolen we nog tusschen kale zand- en leemheuvels door, zoekende naar een berijdbare baan. Doch eindelijk wordt de bodem vaster, de löss-klei komt onder het zand te voorschijn, in de verte doemen al enkele palmen op, het woestijnbeeld wijkt naar den achtergrond en de oogen worden verkwikt door sappig groen, het oor getroffen door het nu als beloftevolle muziek klinkende gepiep der houten katrolschijven waarlangs de rustigstappende trekdieren het leven en gelukbrengende water omhoog halen uit de putten. De palmenstrook wordt weldra breeder, de geel-groene doerravelden onttrekken de woestijn aan het oog. In de schaduw der dadelpalmen is het waterputten in volen gang, heele gezinnen werken daaraan mede. In de boomen zijn vogels: alles wat hier leeft, zich beweegt en geluid geeft klinkt ons als een welkom in dit land der levenden. — De beklemming van de zwijgende, verstarde woestijn valt van ons af. Het is een vreugdetocht door licht en schaduw en groen naar Hautat el-Qatn, het wel-ommuurde stadje waar de Sultan van el-Qatn en Sijbaam woont. Na de breede leemen stoep bestegen te hebben laten we den zwaren ijzeren ring vallen tegen z’n metalen stuitblok. Soldaten doen open en verdwijnen met het bericht van onze aankomst in de eindelooze leemen gangen. De Sultan blijkt te Sijbaam te zijn, een familie-lid ontvangt ons echter met voorzichtige terughoudendheid. Zoo gauw mogelijk gaan we verder naar Sijbaam, door de Hadra-

mieten ‚el-Belad” = „de stad” genoemd. Sijbaam is waarschijnlijk de oudste stad in de vallei, en bij den bouw is voornamelijk gerekend op versterking en verdediging. Dicht staan de torenhooge huizen opéén, als nauwe donkere tunnels liggen de straten daartusschen. Alleen de platte daken en de bovenste der vijf a zes verdiepingen zijn gewit. Verder zijn de huizen grijs-bruin. Toen we onverwacht door den opgestoken zandstorm dit hooge breede grijze blok met z’n helwitten bovenkant zagen schemeren, dachten we aan een fata morgana. Het leek alsof de stad met een dikke sneeuwlaag bedekt was. Door een kolossale dubbele poort kwamen we de stad binnen. Dicht achter den muur ligt het massale, imposante en toch bovenal zoo sierlijke Sultanspaleis. Wat zijn die Hadrami-architecten toch kunstenaars bij Allah’s genade! Leem en weinig kort, krom en meestal slecht hout zijn hun materialen en daaruit scheppen ze hun monumenten van kracht (de burchten) van aanbidding (de moskeeën en minarets) en van elegance (de villa’s in de dadeltuinen). De Bents fotografeerden dit paleis in 1893, het is dus stellig meer dan 40 jaar oud. De Sultan verklaarde op mijn vraag, dat het meer dan 100 jaar oud is. ☼ In de nauwe

Fo.o Koyal Air Force Official Crown Copyright reserved

HET PORTAAL VAN EIGENLIJK HADRAMAUT UIT DE LUCHT GEZIEN

In het midden de stervende stad Heinin, die verzwolgen wordt door de zandzee. Op den voorgrond een soort sawah-systeem; de hoogs! enkele keeren dat het regent! wordt tusschen de dijkjes het water uit de dan overstromende rivieren vastgehouden. Bij het bezoek van den schrijver aan Heinin had het daar sinds eenige jaren niet geregend.

straten van Sjibaam zagen we later veel dat onze bewondering maar ook verwondering wekte. De sneeuw-witte moskeeën steken er verblindend af tegen de hoge, donkere huizen. Tegenover de torenhooie huizen lijken ze klein, hun mooie minarets laag. Ik moest denken aan de poedersuiker gebouwen van onze Hollandsche banketbakkers. Prachtig besneden houten deuren zagen we in de sombere gevels der hoge huizen. Met hygiene wordt gespot te Sjibaam. Uit de keukens, badkamers en W. C.'s steken palmstamgootjes naar buiten en uit al die verdiepingen plenst de vloeibare afval in de nauwe straten. — Midden in die straten is een gemetselde goot gemaakt waarin het vuile drab zich verzamelt en waaraan katten, kippen en ezels zich tegoed doen. Voortdurend waren onze oogen omhoog gericht om tijdig een regen van vuil te kunnen zien aankomen. ☼ We hadden het voorrecht bij vrienden van den Sultan in hun feeëriek tuinhuis buiten Sjibaam te mogen logeeren. Doch we moeten nu verder naar Seiwoen en Teriem. ☼ Seiwoen is de grootste en mooiste van de drie. Met Sjibaam vormt het echt een contrast. De huizen zijn er laag en verder uiteen gebouwd. Het tuinencomplex en de prachtige aan monumenten zoo rijke begraafplaats zijn binnen de muren van de stad opgenomen. Seiwoen is het hart van Hadramaut, het is de residentie van den Aal-Kathier Sultan, wiens paleis het mooiste Hadrami-bouwwerk is dat we zagen. Hier, in het hart van Hadramaut, is de invloed van Java zóó groot, dat zelfs aan het hof van den Sultan telkens Maleisch gesproken wordt, de kleeding er sterk onder den invloed van die op Java staat, en een indische rijsttafel als het hoogste genot op smulgebied geldt. Hier wonen honderden Nederlandsche onderdanen, en hier begroette de Sultan den eersten afgezant van Nederland met dit Oostersch-overdreven compliment: „Niet ik ben hier de Sultan, maar U, want uw onderdanen zijn meer in aantal dan de mijne”. Dat wij ons hier bijzonder thuis voelden en wij op het platte dak van het witte tuinhuis van den Sultan wondermooie dagen en nachten beleefden, is te begrijpen. (Wordt vervolgd)

Zuid-Afrikaansche Kaffertypen

DOOR PHITA KAMPFRAATH-MALIEPAARD

BRAM, DE BEHANGER

ZIJN naam was Abraham en hij stond op een morgen zeer onaartsvaderlijk te bungelen over het achtererf van mijn Bloemfonteinsche woning, gekleed in een wijden zeemans-slobberbroek en een verformfaaide, kleurige trui. „Of die Missies nie 'n werkie had nie”. Die Missies informeerde eerst zorgvuldig naar zijn werkelijke en vermeende capaciteiten op 't gebied van handenarbeid en kwam achtereenvolgens te weten, dat de sollicitant zoowat in alles ter wereld een groote mate van bedrevenheid bezat, maar sinds zijn prille jeugd een bijzondere gave getoond had voor 't hanteeren van den verfkwest en 't plakken en behangen van kamers. ☼ Nu had ik al de laatste weken uitgezien naar een geschikten boy om een paar slaapkamers in een nieuw gewaad te steken, waarvan ik de onkosten uit mijn eigen zak diende te betalen, aangezien de huiseigenaar het volstrekt onnoodig vond, zijn beurs voor dit doel beschikbaar te stellen. Dus kwam Bram, niettegenstaande zijn brandewijnluchtje en slobberbroek, regelrecht voor mij uit den hemel rollen en na een weinig over en weer praten, spraken we een dag af, waarop hij met zijn behangersattributen en bovendien in gezelschap van „sij kneg”, zooals hij het trots uitdrukte, mijn huis zou binnenrukken om dit als een paleis te verlaten. Toen Bram al grinnekend in 't vooruitzicht van wat te zullen verdienen vertrok en ik hem nog eens goed opnam, moest ik tot de overtuiging komen, dat de godin der schoonheid niet genegen was geweest de morsige Kafferhut binnen te treden op 't moment, dat mijn held het levenslicht had gezien, want hij was eer leelijk dan mooi. Doch er moesten een paar ondeugende, vroolijke kobolten om zijn wieg hebben gedarteld, die als 'n schamele vergoeding voor de nalatigheid van Venus een groote hoeveelheid guitigheid en humor in zijn kleine spleet-oogen geperst hadden. Den eerstvolgenden Maandagmorgen kwamen Bram en zijn confrater, behangen met borstels en

Foto D. van der Meulen

MINARET IN WADI DO'AN

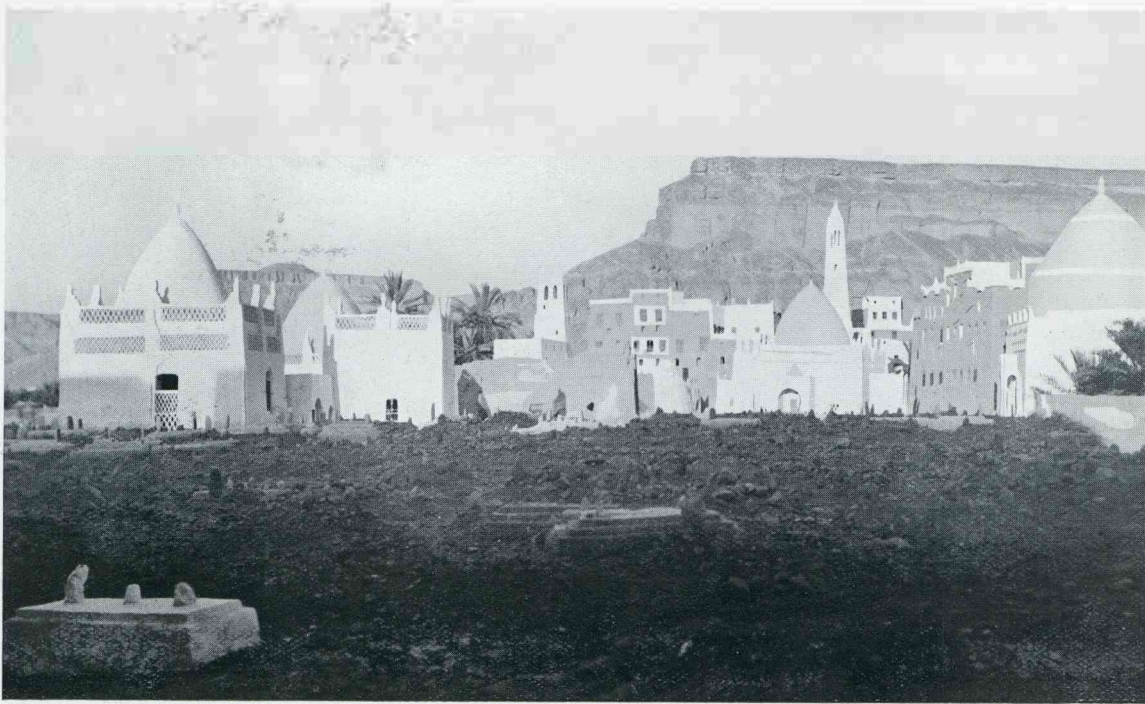

Foto D. van der Meulen

KERKHOF TE SEIWOEN

De gebouwtjes met koepeldaken zijn opgericht ter eere van gestorven groote of heilige mannen. Op den achtergrond minarets van moskeeën

vroolijke kobolten om zijn wieg hebben gedarteld, die als 'n schamele vergoeding voor de nalatigheid van Venus een groote hoeveelheid guitigheid en humor in zijn kleine spleet-oogen geperst hadden. Den eerstvolgenden Maandagmorgen kwamen Bram en zijn confrater, behangen met borstels en

kwasten, die eenigszins aan 't verharen waren, en een wankel trapladder, twee uur later dan was afgesproken, het erf opzetten. Ze waren beiden in een wonderlvroolijke stemming, waarschijnlijk tengevolge van een paar „sopies¹⁾”, die ze op den goeden afloop genomen hadden. Bram stelde zijn makker met de vereischte etiquette aan mij voor: „Dis nou Jacob, Missies, 'n slamaaier²⁾. Hij kom van die Kaap en hij is getrouwd met 'n Italiaander! Mastig³⁾, Missies, dis eers 'n mooi vroumens!!” De gelukkige bezitter van het uitbundig geroemde vroumens, bleef onder Bram's spontane bewondering ijskoud en begon dadelijk voorbereidselen voor het werk te maken, waarschijnlijk om een bijzonder degelijken indruk te wekken. Op welke manier hij kans had gezien een betooverende Italiaansche te verschalken, was mij een raadsel, want Bram was geen schoonheid en Jacob stond in dit opzicht ver beneden hem en miste bovendien de guitigheid, die den heelen kop van

Bram verlichtte en tot iets prettigs maakte om naar te zien. Zijn oogen waren groot en puilden uit als wilden ze uit alle macht probeeren een praatje te maken met den sterk opgewipten neus, die in 't bezit was van zulke wijde openingen, dat er een paar stuiters met gemak in opgeborgen konden worden. Op z'n dichten kroeskop stond zwierig schuin 'n soort portierspet met glimmende klep en zijn kleding bestond uit 'n oud blauw colbertcostuum, bezaaid met en grijs van ontelbare vlekken. Tusschen den „baas” en zijn „knecht” heerschte een ongedwongen verhouding van compagnonschap en 't was meer de laatste, die Bram voortdurend aanspoorde tot werken en tot de orde terugriep, dan omgekeerd. De heeren verdeelden den arbeid bij onderlinge overeenkomst, knipten en plakten en smeerden om beurten, klodderden bij dit laatste werk even veel stijfse op den vloer en omgeving als op het papier, waren het eene oogenblik de beste kameraden ter wereld en scholden een ander moment elkaar hartgrondig uit, wat meestal een gevolg was van een onbevredigde gedachtenwisseling op financieel gebied, of van de regelmatig terugkeerende uitstapjes van Bram naar de keuken, waar de kleine, nette Rosie den schepter voerde. Bram was een oprechte bewonderaar van de schoone sekse en stak dit niet het minst onder stoelen of banken. Aan 'n huwelijksband had hij evenwel een hekel en zijn aspiraties gingen meer de richting uit van de vrije liefde. „Ek het een vrou, missies”, zei hij en 'n klein jong ook, maar ek is nie getrouwd nie vir die osse en nie vir die magistraat nie. Ek is baie lief vir die klein jong, maar van sij Ma het ek skoon genoeg! De „Daardie Rosie”, vervolgde hij en hij keek met 'n half guitigen, half beger-

Foto D. van der Meulen

HET MEER DAN HONDERD JAREN OUDE SULTANSPALEIS TE SJIBAAM

lijken blik naar mijn dienstbode, „is 'n baie mooi meidjie. Ek lijk om vir haar te vat vir 'n private sweetheart” en Bram wierp op nieuw een gloeienden blik uit zijn kleine oogen naar de fijngebouwde Rosie met haar coquette hooggelakte schoentjes en glanzend zijden hoofddoek. De „private sweetheart in spe” reageerde verschillend op zijn onverholen aanbidding. 't Eene moment vond ze 't noodig om hooghartige, ijskoude blikken naar den hardnekkigen hofmaker te werpen, om een anderen keer, half geveleid, half geërgerd zich met zinnen als: „Loop jij, ou gek, jij is veels te oud en te lelik vir mij! of „Ek sal mal wees om 'n bobbejaan⁴⁾ soos jij te vat!” zich tot den onfortuinlijken Bram te wenden. Doch de laatste scheen onder deze gevoelige afwijzingen niet

Foto D. van der Meulen

HET OMMUURDE HAUTAT-EL-QUATN, GEZIEN VAN HET DAK VAN HET SULTANSPALEIS ALDAAR

bijster te lijden. Hij was onbewust een geestverwant van wijlen Jan Pietersz. Koen en had diens motto „Ende despereert niet” ook tot de hoofdstelling van zijn levensfilosofie gemaakt. Een keer na zoo'n afpoeiering liep hij al knipoogend en lachend naar den keukenspiegel, grijnsde tegen zijn kogelrond hoofd, dat zonder merkbaren overgang van nek op zijn korte, gedrongen gestalte was geplaatst en zei: „Wat moet ik nou maak, om 'n nice fellow te word? Aha!! Ek sien! Mij tande is glad te lelik!” en Bram beschouwde vol aandacht het door pruimen en rooken bruin gekleurde email. Toen hij mij voor dit euvel om raad vroeg en ik hem keukenzout aanbeval, informeerde hij dadelijk, waar ik dat borg en ongetwijfeld zou hij onder de blikken van de schoone Rosie daarmee de eerste schreden op den weg naar het lokkende land van de liefde proberen af te leggen, indien niet de nijldige, uitpuilende oogen van Jacob, om den hoek van de deur schietende, hem van het terrein der romantiek naar het noeste arbeidsveld hadden teruggeroepen. Even later stond Bram weer welgemeend boven op de wiebelende ladder, na eerst per ongeluk zijn collega's portierspet van diens hoofd te hebben gestooten, een vriendelijkheid, die de Slamaaier beloonde door een vollen stijfsekwast over Bram's verheven broekspijpen te laten glijden, doch deze kleine verstrooidheden, in het vuur van hun arbeid bedreven, namen ze elkaar geenszins kwalijk en schenen juist den moed en den lust er in te houden. Den avond van dien eersten dag, waarop ze een der kamers geheel klaar en tamelijk goed hadden afgeleverd en mijn man hen in de keuken op een glas wijn trakteerde, leek het, dat het raadsel van de schoone „Italiaander” zou opgelost worden. Jacob beweerde aan het Westfront te zijn geweest en zelfs door Parijs te hebben rondgezworven, waar hij in een der achterbuurten zijn ega had ontdekt. Bram, die altijd een mengelmoes van Afrikaansch en Engelsch sprak, gaf bij die gelegenheid te kennen, dat hij „bij 'n nuwe witmenswar met die eerste steamer na die Westfront sal vertrek om net so'n mooi vroumens te seek. Dan het ek glad nie 'n private sweetheart meer noodig nie”, zoo beëindigde hij zijn merkwaardige confidenties, vroeg daarna met zijn guitigsten lach om nog 'n „sopie” en vervolgens om een geldelijk voorschot op het behangerswerk. Met dit laatste in hun zak, schoven ze in een vroolijke, broederlijke eensgezindheid het erf af, na de uitdrukkelijke belofte te hebben gegeven, den anderen morgen vóór dag en dauw het werk te zullen hervatten. Den volgenden ochtend was de dauw, indien hij er geweest mag zijn, al lang naar hooger regionen opgestegen, toen Bram moederziel alleen in 'n quasi beleedigde stemming de keuken binnentrad. „Daardie ellendige Italiaander lè dronk op sij kooi. Hij het gisteraand al sij geld versuip”, kondigde hij in niet al te gekuischte taal den veranderden stand van zaken aan, den afwezigen slaaf van Bacchus om onbekende redenen bij de natie van zijn wederhelft indeelende. Toen zijn oog evenwel op Rosie viel, werd hij eensklaps weer een en al plezier en beweerde onmogelijk alleen te kunnen behangen, zoodat er niets anders over bleef, dan dat Rosie de functie van den afvalligen Jacob zou vervullen. Deze regeling beviel mij echter niemendal en derhalve stuurde ik Bram naar het te behangen vertrek met de boodschap, dat ik zelf over een paar uur zou komen meehelpen. Toen ik na eenigen tijd, gehuld in een groot, blauw schort, Bram kwam assisteeren en hem plechtig vroeg me in te wijden in de kunst van smeren en plakken, was m'n ongewone leermeester in hooge mate gevlend en gaf hij mij, glimmend van genoegen en van stijfsekwast, de eerste les in het soepel en elegant hanteeren van den stijfsekwast. Nadat ik een zekere mate van bedrevenheid hierin verkregen had, mocht ik dat werk op m'n eigen houtje doen en gaf Bram, die op de ladder troonde, de besmeerde vellen papier aan. Doch even later viel ik uit mijn behangselhemel, toen ik merkte, dat hij drie à vier strooken van het dichtbebloemde

BRAM EN ZIJN „LEERLINGE”

Bram wilde slecht's gefotografeerd worden, indien de schrijfster het toestel, dat hij niet erg vertrouwde, ook trotseerde

papier lukraak naast elkaar had geplakt, zoodat er van een symmetrisch patroon niets meer te bespeuren viel. Toen ik tamelijk kwaad mijn tegenstrevenden leermeester van de ladder gekregen had en achter in de kamer had opgesteld om hem een overzicht van het verknoeiende werk te geven, probeerde hij er zich met een smoesje van af te maken. „Die Missies verstaan⁵⁾ glad nie daarie pampier nie. Die Missies moet nou mooi sien. Daar het een groot wind gekom en al daarie takkies en blomme deur mekaar gegooi. Daar is nie so'n ding as 'n patroon nie. Die wind waai al die kante op”. Bram keek mij na dien uitleg schuin aan en probeerde vergeefs zijn clownachtig uiterlijk in een ernstige plooi te wringen. Ik bleef evenwel stijf op mijn stuk staan en liet hem het heele gedeelte overplakken. Na deze ondervinding stond hij bij iedere nieuwe baan met 'n geleerd gezicht boven op de ladder te zuchten en te prevelen en hield zelfs één keer de natte baan zoolang vast, dat het dunne papier in tweeën scheurde en Bram van den schrik een onverhoedsche beweging maakte en met ladder en al naar beneden klapte. Gelukkig viel hij boven op het tweepersoons ledikant, waarvan de springveeren matras bellette, dat hij zich bezeerde. De vochtige strook hield hij nog steeds in zijn handen geklemd en zat overal op zijn kleeren geplakt, en hoewel een weinig geschrokken, vond hij 't voorval zoo amusant, dat hij van de eene lachbui in de andere verviel. 't Was tevens een goede gelegenheid voor hem om een hartversterking te vragen en zijn geschokte zenuwen tot bedaren te brengen. Wat ik al lang vermoed had, werd me steeds meer duidelijk n.l. dat Bram een buitengewone voorliefde had voor geestrijke dranken en 't grootste deel van zijn verdiensten daaraan spendeerde. Toen ik hem het verkeerde daarvan onder het oog bracht, was hij 't in alle opzichten volkomen met me eens en verklaarde zelfs, dat hij vast en zeker in de hel terecht zou komen, doch al deze bespiegelingen werden in zoo'n opgewekte stemming gehouden, dat ik er sterk aan twijfelde, of hij ooit eenige moeite zou doen om zijn hartstocht te beteugelen. Onder zijn talentvolle leiding maakte ik ondertusschen aanzienlijke

vorderingen op 't behangersgebied en toen we 't laatste stuk rand plakten, onder het zingen van: „In my little grey home in the West”, een lied, dat de bijzondere voorliefde van mijn leermeester had en waarbij zijn schorre stem welgemeende pogingen deed om een baspartij in 't leven te roepen, was hij zoo verrukt, dat hij met vuur verklaarde nooit zoo'n first-class knecht te hebben gehad. „Als die Missies met hem saam wil behang, kan Jacob go to hell,” bood hij me minzaam aan, doch de Missies dankte voor dit zeldzaam aanbod, wat haar evenwel niet kwalijk werd genomen.

1) sopies = borrels. 2) slamaaier = afstammeling van Maleiers. 3) mastig = machtig. 4) bobbejaan = baviaan. 5) verstaan = begriip.

VROOMHEID

DOOR ANNIE SCHMIDT-VOS

Kom begeerig-schuchter nader,
zacht gestuwd door hooge moed,
Vroomheid, die dit leven geeft
't licht waardoor het leven leeft
rein en goed.

Godsgeest in de harte-ader!
Laat het niet zijn ijdele woorden,
klanken om zich zelf te eeren,
maar een wereld van begeeren
naar harmonische accoorden.

Vroomheid, word een liefdedaad,
als gij door mijn leven gaat!

Foto C. J. Steenbergh

GELDERSCH BINNENHUIS BIJ LOCHEM

LOCHEM

EEN parklandschap noemt men het afwisselende land van den Achterhoek, en terecht: het is als een reusachtig park. Het heeft niet het overweldigende van de Veluwe, met haar uitgestrekte golvende heiden, en groote stille bosschen, waarin men zich uren ver van de bewoonde wereld kan denken. Zoo gevoelt men zich in den Achterhoek bijna nergens: daar wordt het donkere groen van de dennen, met het lichtgroen van het loofhout, het helgroen van rogge- en havervelden in 't voorjaar en het warmgeel van de akkers in den zomer telkens verhelderd door het rood van de daken der boerderijen, die overal in het landschap verspreid liggen. Van nature is het land er niet vruchtbaar, als men de streken langs de rivieren en beken uitzondert, zoodat het niet te verwonderen is, dat de voornaamste nederzettingen langs de wateren te vinden zijn. De Berkel was vroeger een belangrijke scheepvaartweg. Nu vaart er geen schip meer over, hoogstens de roeiboot van een visscher of een kano. Nu is 't er stil aan de Berkel, stil en vredig. Maar er was een tijd, dat de Berkelschipperij bloeiend was; nu zijn de schutsluizen naast de stuwen zonder eenige betekenis, en getuigen alleen, hoe 't eenmaal was. ☼ Zeer opmerkelijk is de lange rij van boerderijen, kasteelen, dorpen en stadjes aan of bij de Berkel. De reeks oude stadjes begint in Duitschland, in 't Munstersche: Billerbeck, Coesfeld, Stadtlohn, Vreden; dan Eibergen, Borculo, Lochem en als slot de oude Hanzestad Zutphen. ☼ Lochem is het eerst genoemd in 't jaar 1059 en sedert de middeleeuwen heeft het hier in de streek, ook al door de menigte van kasteelen en landgoederen rondom, een belangrijke rol gespeeld. Van de oude gebouwen is echter alleen het stadhuis overgebleven. ☼ Den 6en April 1615 is heel het stadje in vlammen opgegaan: de meeste huizen hadden nog rieten daken en leemen wanden, zoodat de brand niet te stuiten was. Slechts vier huizen zijn gespaard gebleven, kerken en kloosters, het raadhuis met alle archieven, alles is

verbrand. ☼ Het stadhuis is tusschen 1634 en '39 herbouwd, volgens een opschrift boven een thans niet meer gebruikte deur in den noordgevel. ☼ Doordat het archief in 1615 is verloren geraakt, weet men van de oudere geschiedenis niet veel meer; gelukkig is het charter bewaard gebleven, waarbij Otto, Graaf van Zutphen, aan zijn villa Lochem de zelfde vrijheid verleent, als zijn steden Embrika (Emmerik) en Genth (tegenover Nijmegen) reeds bezaten. De „villa” was het gebied, waarvan de „hof,” het voornaamste goed was. Deze acte is gedateerd: anno Domini M^oCC^oXXXIII^o sabbato ante festum Margarete, (9 Juli), zoodat Lochem in 1933 haar 700-jarig bestaan als stad kan vieren, (waarvoor de plannen reeds bestaan.) ☼ Lochem is niet gelukkig geweest met zijn archief: reeds in 1539 bevestigt Wilhelm, hertog van Gelre, de privilegiën, die de stad Lochem van zijn voorgangers ontvangen heeft, en waarvan de brieven door oorlogsomstandigheden ten deele zijn zoek geraakt. Ook later is veel verloren gegaan. ☼ In de Middeleeuwen moet het kleine versterkte stadje ruimschoots zijn deel hebben gehadaan de beroeringen, die deze streken herhaaldelijk hebben geplaagd, al schijnt het, dat in ontwikkeling Gelre in de vroegere Middeleeuwen een heel eind bij Holland voor was, want Zutphen en Deventer waren reeds vroeg zeer belangrijke hoofdsteden. Maar door de ligging bij Overijsel lag Lochem gevaarlijk; zooals nog blijkt uit een oorkonde van 1524: Johan van Keppel werd aangesteld tot scholtis te Lochem, en kreeg opdracht, „dat hij Zijne Hoogheid, den Hertog van Gelre, van de eigenhoorige en keurmedige lieden van Overijsel moest bewaren”. In 1330 werd Lochem ommuurd, op grond van een privilege van Reinald den Tweede, den Zwarte, die als versterking den Blauwen Toren liet bouwen. Deze is, als alle versterkingen, verdwenen; de Blauwe-Torenstraat herinnert er nog aan. ☼ In den 80-jarigen oorlog heeft de Achterhoek vaak op gruwelijke wijze de ellende van den oorlog ondervonden. Er zijn

tijden geweest, dat het platteland haast was ontvolkt; ieder, die kon, zocht een toevluchtsoord binnen de wallen van een versterkte plaats, want brandschatting en inkwartiering van Spaansche en Staatsche benden waren in het onbeschermd platteland elk oogenblik te wachten. In 1572 koos Lochem, tegelijk met Zutphen, de zijde van den Prins, maar, hoewel

't nog vóór Zutphen door de troepen van Don Frederik werd bezet, bleef het gespaard voor de bestraffing, zooals te Zutphen gebeurde. Nadat het kwartier Zutphen in 1580 tot de Unie van Utrecht was toegetreden, en ook Lochem weer Staatsch was geworden, werd het in 1582 belegerd door Verdugo van Juli tot 22 September. De Spaansche troepen waren op den berg gelegerd en sloten de stad zeer nauw in. Willem Lodewijk van Nassau probeerde te vergeefs

haar te ontzetten, en binnen de wallen kwam nijpend gebrek. Maar in September kwam Hohenlohe, de zwager van Willem van Oranje, met een aanzienlijke macht van Deventer en het gelukte hem de stad te ontzetten. Van meer bekendheid, maar minder belangrijk, is de aanslag op Lochem in 1590. In den zomer kwamen op een morgen door de Berg- of Smeepoort drie hooiwagens, waarnaast eenige boeren liepen. In dien tijd hadden velen in de stad een boerderij, zoodat niemand argwaan had. Maar toen een der wagens onder de poort doorreed, trok een jongen van den portier (Poorters-Jan), zooals dat een overoud gebruik schijnt te zijn geweest, een pluk hooi uit het voer, maar tot zijn grooten schrik pakte hij aan een laars en schreeuwde:

„Verraad!” De Spanjaarden sprongen onder 't hooi vandaan, brachten de wachten aan de poort om het leven en lieten een 300 voetknechten en 150 ruiters de stad binnen, maar de Lochemschen, aangevoerd door den wachtmeester Ballochi, sloegen ze dood of dreven ze de stad uit. Nog eenmaal (in 1605) is het stadje 3 maanden in handen van Spanje geweest, maar naderhand dachten men, dat zijn rol als vesting was uitgespeeld. Toch heeft het in de quaesties met den Bisschop van Munster (Bommenberend

of Berendjen van Galen) nog de ellende van inkwartiering ondervonden. Naderhand zijn de wallen geslecht en de muren afgebroken. De binnengracht bleef tot dezen tijd, de hoge walboomen moesten voor eenige jaren vallen, alleen enkele mooie boomgroepen bleven gespaard. Nu evenwel eischt het verkeer, dat een van de mooiste gedeelten van

de gracht wordt opgeofferd, een breede weg is in uitvoering, en al zal dit voor 't verkeer een groote verbetering zijn, toch zullen veel Lochemers 't mooiste deel van de gracht, waar 't oude kanon dreigend op zijn affuit staat, wel erg missen.

De Lochemer Berg is een der weinige heuvels van den Achterhoek. In den tijd, toen de IJsel als een breede rivier tusschen Lochem en Apeldoorn stroomde, dus direct na een der ijstijden, stond de Lochemer Berg er als een eilandje; ten

noorden ervan stroomde de Berkel in een bed met een breedte van hier tot Markelo, waarvan de heuvels als een zachtblauwe hoogte van den Lochemer Berg zijn te zien. Het is mij niet bekend, of er fossielen zijn gevonden, zooals in de Markelosche heuvels; wel komen zoo nu en dan stuk-

ken bergkristal voor den dag, soms met zeer regelmatige vormen: de Lochemsche diamanten; ik kan echter niemand aanraden, er opzettelijk naar te zoeken, want ze komen zeer sporadisch voor. Die „Berg” is ongeveer 50 M. hoog ('t hoogste punt 49,2 M.) en dus ongeveer 35 M. boven het vlakke land. Maar van de heuvels, direct reeds van den Paaschberg vlak bij de stad, zijn vergezichten, zoo mooi, als bijna nergens anders in den Achterhoek: naar 't N. W. het stadje

Foto C. J. Steenbergh

OOGSTTIJD BIJ LOCHEM

Foto C. J. Steenbergh

DE BERKEL BIJ LOCHEM

met de roode pannen daken, verweg bosschen, akkers en weiden, en aan den horizon de torens van Zutphen en de dorpen in den omtrek. Het schilderachtigst zijn de heuvels even voorbij de Dollehoed, thans een der huizen van „Pro Senectute”. Daar is het dal tusschen den Lochemerberg en den Kalen Berg, die nu niet kaal meer is. En dan in den vollen zomer, als het koren golft op de glooiende akkers, met de donkere boomen op den achtergrond, met

het Molentje van Zwiep in de verte, en de boerderijtjes in de laagte. Daar is ook de Wittewijvenkuil, een oude leemgroeve. Maar volgens de sage is het de woonplaats geweest der „Witte Wieven”, die bij avond af en aan zweefden; gewoonlijk werden ze als leelijke wijven voorgesteld, vaak wraakgierig, maar soms behulpzaam. Er wordt verteld, dat een jonge boer, om een weddenschap te winnen waarbij 't om een meisje ging, des nachts naar den kuil reed, en er een haarspit in wierp (waarop men zeisen scherpt) onder den uitroep: „Witte wieven wit, hier heb ie oe spit!” Meteen joeg hij op zijn paard huiswaarts over de heuvels, door akkers en struiken, en de woedende spoken vlogen hem achterna, Juist toen hij de achterdeur (de niendeure) binnenreed, waren ze zoo kort bij, dat ze 't haarspit hem nog achterna konden werpen; dit boorde met de punt in de toegeworpen deur. Voor eenige jaren was nog te zien, waar de deur was getroffen. ☒ Aan den zuidkant van den Kalen Berg ligt het aardige dorpje Barchem, een kerkje, een school en, verspreid in boomrijke omgeving, een aantal huizen, een paar pensions. Zoo vriendelijk ligt het daar, dat 't geen wonder is, dat de Woodbrookers hier een plaats zochten en vonden, om hun bijeenkomsten te houden, om hun besprekingen te voeren en lezingen op godsdienstig, filosofisch en algemeen maatschappelijk gebied te houden. Logeergebouwen staan op een rustig plekje, omgeven door dennen, met een wild liggend veldje ervoor, begroeid met heide en hoog gras, een uitgezocht plekje voor allen, die willen nadenken over wat hooger is dan de alledaagsche wereld, of willen uitrusten van ingespannen geestelijken arbeid. ☒ Hier lokt de omgeving uit tot dwalen op zandwegen en binnenpaden; zoo langs den Maandagsdijk, dien we nog lang hopen bewaard te zien voor de ramp van verharding tot straat- of grintweg. 't Is een kaarsrechte zandweg, die loopt door een mooie streek, zóó afwisselend, als ik haast nergens weet: met dennen en hakhout, met vennen en heide, met weiden en bouwland, verderop met slingeringen doorlopend tot Borculo, langs de oude herberg van de Lebbingbrug, die thans is aangekocht als eigendom van de Heuvelstichting, en alzoo zal bewaard blijven voor afbraak. ☒ Overal om Lochem waren eenmaal adellijke goederen en daarvan zijn nog eenige overgebleven. Van andere bestaat alleen de naam nog, of ligt een boerderij op de plaats van het riddergoed. Bij de Hoogeweide zijn nog de grachten over van Dedingweerd, een goed met een gericht. Ten oosten van Lochem ligt de Cloese, dat in 1886 in Holland-schen Renaissance-stijl is herbouwd. Ter gedachtenis aan Mr. Sickesz, die met kracht heeft gewerkt, om de reguleering van de Berkel tot stand te brengen, is er een gedenkteeken opgericht tegenover het kasteel. Vroeger was bijna elk voorjaar het Berkeldal één bare zee. Na hevige regens stroomde het water met geweld naar het Berkelbed, dat door de wel schilderachtige, maar lastige kronkels een snelle afvloeiing van 't water moeilijk maakte. Nog is de Berkel, die vlak voor de Cloese langs stroomt, een mooi riviertje, dat zich kronkelt door stille weiden, waar watervogels af en aan vliegen, waar de kieviten duikelen, een enkele reiger onbewegelijk aan den oever staat, waar nog ijsvogels hun als juweelen schitterende veeren laten glanzen in de zon, en waarin op warme dagen de zwemmers in 't heldere water spartelen. ☒ Iets hooger aan de Berkel ligt een klein kasteeltje, de Hees, wit, met aardige trapgeveltjes en een tien minuten verder aan den weg naar Borculo staat, omwoekerd door klimop, een ruïne, een paar brokken muur, het eenige, dat men heeft laten staan van Nettelhorst, eenmaal een sterk kasteel, zooals nog te zien is aan de gracht, die wel een 250 M. in 't vierkant is, met nog

Foto C. J. Steenbergh

DE WITTEWIJVENKUIL BIJ LOCHEM

een breede binnengracht middenin. Nu zijn de grachten volgegroeid met riet en andere waterplanten, een krachtige roode beuk en mooie eikenlanen herinneren aan vroegere grootheid; op de plaats van het poortgebouw is thans een boerderij. ☒ Het oude riddergoed Ampsen ten noorden van Lochem is beter bewaard gebleven. Reeds in 1103 wordt het genoemd; toen was Olden-Ampsen een vrij goed; de Heer van Ampsen was de gelijke van den Graaf van Zutphen, maar hij kon tegen de zich uitbreidende macht van dezen niet standhouden en in

VOORZIJDEN VAN HET KASTEEL AMPSEN (± 1650) BIJ LOCHEM

1339 droeg Wolter van Ampsen zijn huis en goed den grave van Gelre op; hij ontving 't weer terug als een „pondigen leen”. Maar Nieuwen-Ampsen bleef tot 1648 een vrij allodiaal goed. Olden-Ampsen is afgebroken, op zijn plaats staat nu een boerderij. Nieuwen-Ampsen of, zooals 't tegenwoordig wordt genoemd, Ampsen, heeft door verbouwingen zijn middeleeuwsch karakter grootendeels verloren, maar is een imposant gebouw, met hoog geboomte, met een goed verzorgd bosch, waarin ieder — en dat mag men wel extra waardeeren — vrije wandeling heeft, en dat zich uitstrekt tot de heidevelden, en 't eenzame Ampsensche Broek.

Een simpele steen...

DOOR SIBOLD S. SMEDING

AN den grooten spoorweg Luik—Luxemburg ligt, even benoorden laatstgenoemde stad, het eenzame stationnetje Cruchten. De treinen stoppen er, want vandaar vertrekt het puffende stoomtremmetje, dat den reiziger over Schrondeweiler en Medernach brengt naar Fels. Een klein stadje, aan den voet der ruïne van een burcht: de bakermat der baronnen Van der Feltz, die sinds een kleine drie eeuwen Nederlanders zijn. Het tremmetje gaat niet verder. Wij wel. Te voet naar Christnach, een afgelegen dorpje met een oud kerkje, dat op de fundamenteën van een heidentempel gebouwd moet zijn. Nu zijn we vlak bij Luxemburgs „klein-Zwitserland”, het Müllertal of Molenaarsdal. Iedere toerist kent het, weet er den weg, langs de rotspartijen van den Uilenburg en Goldfra' lei, Dewepetz en den Kohlscheuer, waar men met een kaarsje door diepe en enge, donkere gangen den anderen kant en het zonlicht weer moet vinden. Van Christnach is dit dorado nog een paar kilometers gaans; bij den viersprong van de Breidweiler brug begint het. Halverwege ligt een eenvoudige Frankische boerenhofstede; rechts van de dubbele boogdeur, die tot het erf toegang geeft, staat de steen, die hier is afgebeeld. Het opschrift luidt:

HENRICUS ENGLING CATHARINA WELTER 1831

Daarboven de naamheilige van de vrouw: de H. Catharina van Alexandrië, te herkennen aan het rad, indien haar naam er niet onder stond. En dan de pietà. Alles eenvoudig gepolychromeerd: bruin, grijsgroen, wat wit, wat zwart. 't Is wel erg primitief en zeker zonder hoge kunstwaarde. Maar toch: de hand van den devoten dorpeling, die dezen steen uithakte, werd door ontroering geleid. Toch ligt er een schoone, smartelijk-berustende en verheven trek op dit vrouwengelaat, moeder Maria met den van het kruis afgenomen Jezus op haar schoot. . . . Door houding en uitdrukking spreekt deze pietà, in al z'n eenvoud, tot ons. Het merkwaardige voor mij is, dat deze simpele votiefsteen, onder z'n stuntelige zinken dakje tegen den rozigen, ruigen muur van die boerenhofstede, daar door vrome echtelieden nu een eeuw geleden geplaatst, in mijn herinnering sterk verbonden blijft aan het begrip: Luxemburg. Zoo sterk, dat ik op een snikheeten dag drie uren geloopt heb, om er deze afbeelding van te maken. Waarmee? Ik weet het niet. Het moest nu eenmaal gebeuren.

Wenken voor tuinbeplanting

KLEURENHARMONIE

NU de tuin gaat herleven zijn het vooral de kleuren die ons boeien; het is den langen winter door zoo sober aan tinten in den hof geweest en nu komen van alle kanten de vroege bloeiers met hun kleurenpracht te voorschijn. Onverschillig hoe ze geplant zijn, met overleg, of geheel willekeurig: het kleurenspeel verast en boeit ons. Maar toch, er is verschil; waar toevallig of voorbedacht een kleurencombinatie in den tuin ontstaat, is die plek meer aantrekkelijk dan andere. In de

Engelsche tuinen wordt meer dan bij ons met kleureffecten gewerkt. Ik herinner mij huis en tuin van een familie, die letterlijk op geel verzot waren en het huis voor een deel met gele verf en dito gekleurde gordijntjes hadden getooid, terwijl in den tuin uitsluitend gele bloemen waren: rozen, calceolaria's, cornutaviooltjes. Een zekere charme ging er wel van uit, vooral bij den eersten aanblik. Tuinen met blauwe kleuren zijn er ook wel en zelfs meer dan van andere kleuren. Inderdaad leent blauw zich wel voor aparte tuinbeplanting, er zijn veel mooie, blauwe vaste planten en met een goed uitgewerkten overgang naar paars kan de laatste kleur daar, tot grooter verscheidenheid van het geheel, best bij gebruikt worden. Men vindt die twee kleuren ook vaak in de bloemen, zooals bij de Delphiniums (Riddersporen). Gebruiken wij deze twee kleuren in den tuin, dan is het wel zaak om van het blauw de hoogste planten en van het paars, vooral van de donkere tinten, lagere te plaatsen. Riddersporen met onderbeplanting van Viola cornuta kan hiervoor als voorbeeld dienen. Een algeheele kleurentuin is niet altijd noodig om aardige plaatselijke kleureffecten te genieten, vooral niet in een tuin met bodembeweging. Ik zie daar in mijn tuin tegen een kleine helling en op een bescheiden heu-

veltje verschillende planten die met elkaar een rustig kleurengeheel vormen: eenige peperboompjes (Daphne Mezereum) en daarnaast en ertusschen de wilde Helmbloem, soms „vogel-op-stok” genaamd, alsook Erica herbacea en op de lagere plaatsen de donkerpaarse Primula wanda. De peperboompjes bloeden al vroeg, niettegenstaande het koude voorjaar, en de Erica is een nog dankbaarder plant, want zagen wij ook niet de bloemen ervan gedurende den betrekkelijk zachten winter? De Helmbloem (Corydalis) is een aardig onkruid, overal ziet men het in het voorjaar opkomen en wij denken er niet aan om het als gewoon onkruid te verwijderen, het bloeit allerliefst! Echter moeten wij na den bloei oppassen om den groei te beperken, want dan vertoont het zijn waren aard als onkruid, door alles te willen overgroeien. Het is dan voldoende om hier en daar een plukje te sparen om er in het volgend voorjaar weer volop van te kunnen genieten. B.

HANS VON BÜLOW tijdens de repetitie: „Bitte, die Herren vom Chor, nicht so Kannibalsch zu gestikulieren; wir spielen die Hugenotten, aber nicht die Hottentotten.”

Foto S. S. Smeding

VOTIEFSTEEN IN EEN FRANKISCHE HOFSTED E BIJ CHRISTNACH (LUXEMBURG)